

Masarykova univerzita v Brně

Pedagogická fakulta

Seminář k úvodu do pedagogiky a základů pedagogického myšlení

Úterý 17:10 – 17:55

Seminární práce

Učitel

- Osnova:**
1. Pojem učitel
  2. Vymezení učitelské profese
  3. Profesní dráha učitele
  4. Skutečné činnosti učitele
  5. Učitelovo pedagogické myšlení
  6. „Ideální učitel“
  7. Učitel a jeho interakce se žáky
  8. Vlastní hodnocení

Vypracoval: Ondřej Celý 136301, Lukáš Nevařil 98600

10. 11. 2004

Vyučující: Mgr. Mgr. Kateřina Vlčková

Pojem učitel

Výraz **učitel** označuje osobu, která **vyučuje ve škole**, jak se o tom každý člověk sám v mládí přesvědčil jako žák či student. Jenže pro odborné a vědecké účely už není záležitost tak jednoznačná. Je osoba pečující v mateřské škole stejně tak učitelem jako profesor na univerzitě se svými studenty nebo instruktor v cvičebním kurzu pro snížení nadváhy či školitel kandidátů pro diplomatickou službu?

Podle definice je učitel hlavním **zprostředkovatelem** systematicky upravených a srovnaných poznatků z nejrůznějších vědních oborů ve škole a zároveň vedle otce a matky třetím hlavním činitelem při vychovávání. Je to profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky vzdělávacího procesu.

Vymezení učitelské profese

Profesi musí vyznačovat:

- soubor **znalostí a dovedností**, který **přesahuje** znalosti a dovednosti laických osob
- smysl pro službu veřejnosti a celoživotní angažovanost pro ni
- aplikace výzkumu a teorie v praxi
- **oddanost** práci a klientům
- používání administrativy k usnadnění práci profesionálů
- vysoká úroveň důvěry v jednotlivé pracovníky profese

Profesní dráha učitele

Pojem „profesní dráha učitelů“ vyjadřuje objektivní vývoj, jímž prochází typicky většina učitelů během výkonu svého povolání. V učitelské profesi platí podle hypotézy, že čím vyšší je etapa profesní dráhy učitelů (čím je učitel profesně zkušenější), tím je učitelova práce kvalitnější. Protože vývoj profesní dráhy učitelů je dosti prozkoumaný, dají se identifikovat jeho jednotlivé etapy:

- volba učitelské profese (motivace ke studiu učitelství)
- profesní start (učitel – začátečník)

- profesní adaptace (první roky ve výkonu učitelského povolání)
- profesní stabilizace (zkušený učitel – expert)
- profesní vyhasínání (vyhoření)

Skutečné činnosti učitele

V neučitelské veřejnosti panují mnohdy mylné představy, že učitelé mají vlastně báječný život, neboť jejich pracovní čas podle stanovených úvazků je mnohem kratší než množství pracovního času v běžných povoláních. Učitelé však namítají, že vyučovací činnosti představují v jejich práci jen část v celkovém rozsahu pracovního času, který vyplňují ještě různé další činnosti. Z nezávisle provedených výzkumů vyplývají překvapující poznatky o faktické náplni práce českých učitelů:

- **vyučování** je sice nejvíce zastoupenou činností v souboru aktivit učitelů, ale představuje jen zhruba 1/3 v celkovém objemu jejich pracovního času za týden
- **činnosti související s vyučováním** tvoří také skoro 1/3 v objemu pracovního času (příprava na vyučování, opravy žákovských prací aj.)
- **jiné činnosti**, zvláště mimoškolní, mají v objemu pracovního času učitelů malou část, např. spolupráce s rodiči (kolem 1,5%), veřejná činnost (0,5%).

Lze tedy říci, že neznáme skutečnou pracovní náplň učitelů, neboť to, co se odehrává v každodenní interakci učitelů a žáků ve třídách, je jen z malé části zachytitelné.

Učitelovo pedagogické myšlení

„Učitelovo pedagogické myšlení“ lze chápat jako komplex profesních idejí, postojů, očekávání, přání a předsudků, které vytvářejí základnu pro učitelovo jednání, pro vnímání a realizaci edukačních procesů. Učitelovo myšlení má řadu rysů. Je zčásti společné všem příslušníkům profesní skupiny, zčásti je individuálně variabilní, je zčásti uvědomované, zčásti neuvědomované, má zčásti vědomostní základ a zčásti emotivní charakter.

Obsahově je učitelovo pedagogické myšlení orientováno především na samotný edukační proces, na jeho cíle, na učivo, na organizaci a metody výuky. Navíc se váže na širší mimovýukové objekty, tedy na to, jak učitel vnímá svou vlastní pedagogickou profesi, jak

vnímá své žáky, kolegy a nadřízené, jaké postoje zaujímá k rodičům, ke vzdělávací politice státu aj.

„Ideální učitel“

Mezi **tři základní vlastnosti**, které by měl mít úspěšný učitel podle hodnocení žáka, patří:

- osobnostní vlastnosti (charakterové, temperamentové, smysl pro spravedlnost aj.)
- didaktické dovednosti (odborná připravenost, schopnost výkladu, zájem o obor aj.)
- pedagogicko – psychologické charakteristiky (vztah k žákům, způsob hodnocení aj.)

Ze zveřejněných výzkumů je možno sestavit portrét ideálního či úspěšného učitele, jak jej vidí žáci. Takový učitel se má chovat přátelsky, má být vždy spravedlivý, dokáže hodně naučit, nikoho nezesměšňuje, nedělá podrazy a vytváří příjemnou atmosféru. Žáci považují za úspěšného takového učitele, který je přiměřeně dominantní, tj. má ve třídě dobrou kázeň, klid a pořádek. Nejčastější požadované vlastnosti učitelů jsou: **přísnost, láska a zajímavá výuka**.

Učitel a jeho interakce se žáky

Povolání učitele patří k profesím, které upoutávají pozornost nejen žáků a rodičů, ale i nejširší veřejnosti. Toto povolání může přinášet tomu, kdo ho vykonává, i těm, kdo s ním jsou ve styku, radost a uspokojení, ale také zátěž, neklid, zklamání, narušení zdraví. Na učiteli se požaduje zejména:

- vyučovat a vzdělávat
- osvojit si příslušný vědní obor a soustavně se v něm zdokonalovat podle jeho dalšího vývoje
- vychovávat žáky, rozvíjet jejich zájmy, schopnosti a charakter a k tomuto účelu je dobře poznávat
- osvojit si a dále prohlubovat pedagogické a psychologické poznatky, metody a způsoby myšlení
- adekvátně realizovat interakci a komunikaci se žáky, s jejich rodiči, s ostatními učiteli a jejich nadřízenými

- organizovat vlastní různorodou činnost
- sledovat dění ve společnosti
- dbát o své tělesné a duševní zdraví

Častým problémem je zvláště soustředění učitele na odborné a vzdělávací aspekty při zanedbání výchovného působení a snahy o porozumění dítěti. Tím se však oslabuje žákův zájem o příslušný předmět a následně rozvíjení jeho intelektu.

Děti potřebují učitele jako celého člověka, který pro ně má velký význam, je jedním z důležitých **druhých** lidí. Učitel si musí uvědomovat svou subjektivní zodpovědnost za úspěšnost a neúspěšnost žáků.

Učitele zatěžuje, unavuje velké množství drobných i větších narušení kázně, přestupků a konfliktů se žáky. Každý učitel má ve třídě v průměru tři „rušitele míru“ (vyrušují soustavně neklidem, povídáním, pozdní docházkou, lhaním, pobuřováním aj.) a jednoho „hrubiána“ s agresivním chováním i jinými přestupky. Učitel se dostává do konfliktu již proto, že zaujímá specifickou roli ve vztahu mezi dětmi a společností, popřípadě mezi generacemi.

Vlastní hodnocení

Učitel má v dnešní době velmi těžkou roli. Musí vynaložit hodně energie k tomu, aby byl uznávaným a úspěšným ve své profesi. Jeho role bude čím dál víc obtížnější a bude jen na něm, jestli bude chtít tuto činnost vykonávat i s vědomím, že její finanční ohodnocení nebude takové, jaké by bylo u jiných profesí.

Použitá literatura:

Průcha, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3.

Průcha, J. *Učitel*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7.

Čáp, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3